

BRĪVĪBA

LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRATISKĀS
STRĀDNIĒKU PARTIJAS IZDEVUMS

Nr. 10. (55.)

Stokholmā

Decembris 1954. g.

VALSTS SVĒTKI ZVIEDRIJĀ

Š. g. 18. novembrī vienīgi LSDSP Zviedrijas klubs bija sarīkojis Stokholmā Latvijas valsts svētku vakaru Margarētas skolā. Par Latvijas demokrātiskās republikas tapšanu un sociāldemokrātu līdzdalību valsts proklamēšanā runāja V. Bumbērs. Pēc tam operdziedātājs R. Briedis iejūtīgi nodziedāja L. Garūtas „Tautai,” H. Berino „Zaļais lauks” un zviedra R. Altena dziesmu „Svētītā zeme,” bet bij. Rīgas Strādnieku teātra aktieris O. Murjāns skandēja J. Raiņa „Daugavas” fragmentus. Svētku vakars noslēdzās pie kafijas galda pacīlātā noskaņā.

ZLNP bija pulcinājusi savus locekļus un viesus uz svinīgu sanākumi 20. novembra vakarā. Milda Salnā teica svētku uzrunu, Ilze Dzīlleja deklamēja K. Dzīllejas un Z. Lazdas dzejas.

Stokholmas latviešu organizāciju kopīgais sarīkojums koncertnamā notika 21. novembrī. Jautājums par šī vakara latviešu runātājiem bija radījis asas domstarpības, jo rīc. komitejas līdzšinējais priekšs. V. Kreicbergs un komitejas vairākums gribēja mazākumam uzspiest par vienīgo latviešu runātāju ZLCP viru J. Tepferu, kam līdz ar to tad būtu iespēja „stādīties priekšā” kā jaunajam „lietvedim.” ZLNP, LPK un visas demokrātiskās partijas bija izteikušās pret J. Tepferu, noraidot viņu kā nelikumīgi „ieceltu” lietvedi un personu, kas var pārstāvēt tikai galēji labo aprindas. Lai sarīkojumu neizjauktu un nepieļautu, ka svētku runātājam, norvēģu sociālistam un brīvības cīnītājam A. Everlandam būtu jārunā tikai labā spārna publikai, LSDSP pārstāvji informēja viņu par lietās apstākļiem. Everlands pēc tam rīkotājiem paskaidroja, ka viņš prasa, lai runātu arī kāds latviešu sociāldemokrāts, kas reizē ar to nāk arī no ZLNP un LPK aprindām. Tikai tad beidzot V. Kreicbergs naktī pirms sarīkojuma dienas piekāpās uz šādu kompromisu un par otru latviešu runātāju pieaicināja K. Dzīlleju. Līdz ar to Kreicbergs Everlanda klātbūtnē paskaidroja, ka Tepfera „iecelšana amatā” netiks skārta valsts svētkos. J. Tepfers tomēr šo norunu lauza un savā runā mēģināja reklamēties par „Kreicberga pēcnācēju”. Viņa runa, neskaidri nolasīta no papīra, bija Krodera rakstu atgremojums un atstāja nevarības iespaidu. A. Everlands savā runā pakavējās pie Baltijas valstu grūtā likteņa un asi kritizēja padomju varmācības politiku. Viņš uzsvēra, ka Norvēģija nav atzinusi Latvijas pievienošanu Pad. Sav-bai un ka norvēģi labi saprot latviešu tautas cieša-

nas, jo arī Norvēģija ir smakuši zem svešas (hitleriešu) okupācijas varas. Noslēgumā viņš izteica pārliecību, ka padomju diktatūra nebūs mūžīga un ka latvju tauta to pārdzīvos. Norvēģu dzejniekam un baltiešu draugam pateicās K. Dzīlleja un pēc tam uzrunāja svētku dalībniekus, atgādinādams Latvijas valsts dibināšanas norisi un sparīgos vārdos aicināja arī tagad būt politiski aktīviem. Tāpat kā 1918. gadā, arī tagad nav jāzaudē drosmē un ticība Latvijas atdzimšanai. K. Dzīllejas runa, brīvi un ar sajūsmu teikta, atstāja dziļu iespaidu, un klausītāju vairums to apsvēca dziļiem aplausiem. Māksliniecisko daļu spēcīgi ievadīja operdziedātājs R. Briedis (N. Zālītes pavadijumā). Sarīkojums bija vāji apmeklēts (apm. 250 pers.) un liecināja, ka tieši labo aprindās jau lielā mērā zudusi interese par mūsu nacionāliem svētkiem.

K. Dzīllejas iespaidīgā runa, diemžēl, kļuvusi par „piedauzības akmeni” galēji labajiem, kas pēc sarīkojuma tāpēc izplata melu ziņas, it kā Dzīlleja esot „patvarīgi” pēmis vārdu. Bez meliem, kā parasts, neiztiek Krodera un Čakstes lapas, kas uzbrūk latviešu sociāldemokrātiem par sarunām ar Everlandu, it kā pilsoņiem vien būtu kāds monopols to darīt, bet mums būtu vajadzējies ļaut labajiem maldināt Everlandu par lietās patiesiem apstākļiem. Pēc V. Kreicberga un J. Tepfera solījumu laušanas un viņu kļūces neiecietības un uzbrukumiem, kas izraisījušies pēc svētkiem, domājams, ka demokrātiskās aprindas nākamā gadā vairs nemeklēs sadarbību ar ļaudīm, kas valsts svētkus grib pārvērst par savas kļūces lietu.

LATVIJAS PĀRSTĀVĪBAS PROFĀNĀCIJA

Pēc sūtņa V. Salnā nāves 1948. g. no Latvijas sūtniecības personāla Zviedrijā kā vienīgais un pēdējais bija palicis 3. sekretārs V. Kreicbergs, un tas turpināja Latvijas pārstāvības tradīcijas Stokholmā. Tā kā Zviedrija neatzīst Latvijas diplomātisko pārstāvību un sūtņa Londonā K. Zariņa „ārkārtējās pilnvaras” diplomātisko pārstāvju iecelšanā un atcelšanā nav attiecinātas uz Skandināvijas valstīm, tad, protams, neviena persona kā oficiāls Latvijas pārstāvis Zviedrijā pagaidām nevar darboties, un V. Kreicbergs bija tikai uz kontinuitātes pamata latv. trimdas sabiedrības atzīts „pagaidu lietvedis” bez tiesiska diplomātiskā statusa.

Pirms kāda mēneša dažos trimdas laikrakstos pēkšņi parādījās ziņa, ka V.

Kreicbergs atsakoties no sava amata, „ieceļot” savā vietā bij. sūtni Somijā J. Tepferu. Presē atklāti nekā neziņodams, V. Kreicbergs šo ziņu apstiprināja vienā no Latv. organizāciju komitejas sēdēm (apspriežot 18. novembra svētku sagatavošanu), vēl paziņojot, ka tāpēc viņš nevarot vairs būt ne svētku atklājejs un oficiālais runātājs, ne šīs komitejas priekšsēdis, bet nāk. sēdē priekšsēdza pienākumus pārņemot viņa pēcnācējs J. Tepfers. Pēc dibinātiem iebildumiem, ka šīs komitejas priekšsēdis ir organizāciju vēlētā persona un tāpēc iecelšanas kārtībā jauns priekšsēdis nevar nākt, V. Kreicberga „pēcnācējs” tur neparādījās, tomēr komitejas vairākums (ar 5 balsīm, 3 atturoties) nolēma uzaicināt J. Tepferu kā bij. sūtni teikt svētku uzrunu.

Turpretī kādās citās (korporāciju) aprindās, ārpus Latv. org-ju komitejas, bija izlemts titādi: 18. novembra svētkus pārvērst par publisku J. Tepfera promovēšanu „ministra amatā,” kādā viņu iecēlis bijušais sūtniecības 3. sekretārs! Tā tas arī notika: J. Tepfers, pārkāpjot viņam doto uzdevumu, stādījās priekšā svinīgā svētku sarīkojuma viesiem kā jaunais Latvijas pārstāvis, kas pārņēmis V. Kreicberga pienākumus, protams, neminot, kas un kādā kārtā viņu tādā amatā „iecēlis”!

Mēs noteikti protestējam pret šādā veidā notikušu Latvijas pārstāvības profānāciju, jo

1. pag. lietvedim V. Kreicbergam nav ne juridisku, ne morālu tiesību iecelt sev pēcnācēju, un patlaban nav arī tāda likumīga organa, kas būtu tiesīgs to darīt;
2. neatkarīgi no jautājuma formālās puses, J. Tepfers arī kā de facto Latvijas pārstāvis Zviedrijā nevar būt tā persona, kas baudītu plašākas latviešu sabiedrības morālu atzišanu.

Mēs jautājam:

1. Vai „ministrs Jānis Tepfers” Stokholmā ir tas pats Jānis Tepfers, kas, pilsoniskai drosmei trūkstot, sūtniecības likvidāciju Helsinkos atstāja savam sekretāram, pašam pasteidzoties izstāties no diplomātiskā dienesta?

2. Vai šis Jānis Tepfers ir tas pats Jānis Tepfers, kas, nel. sūtņa V. Salnā aicināts, atteicās no līdzdalības un līdzatbildības latviešu bēgļu pārvadāšanas akcijā?

3. Vai Latvijas demokrātisko republiku ar tās politisko struktūru var pārstāvēt tas Jānis Tepfers, kas Zviedrijā 10 gadus norobežojies no demokrātiskām aprindām, bet saistīties vienīgi ar galēji labo spārnu (t.s. ZLCP), kas visos trimdas politiskos pasākumos noraida sadarbību ar demokrātiskām politiskām partijām?

Ja š.g. 21. novembrī svētku aktā pašpromovētais „ministrs Jānis Tepfers” ir tā pati persona, tad viņa morālā un politiskā kvalifikācija neatbilst ne 1918. g. 18. novembrī dibinātās Latvijas valsts pārstāvja amatam, nedz arī tās valsts politiskai iekārtai un politisko spēku samēram, kurā viņš gribētu darboties.

Vismaz tikdaudz sodien vajadzētu saprast tam, kas grib dēvēties par Latvijas diplomātu, kaut arī tas būtu autoritārā režīma audzēknis!

Beidzot mēs jautājam sūtnim K. Zariņam: vai viņš, piešķirdams Latvijas valsts līdzekļus „ministram” Jānim Tepferam it kā Latvijas pārstāvim Stokholmā, tikai sedz kādas korporēļu kļūces izdarības, jeb vai viņš ir šādas Latvijas pārstāvības profānācijas anonīmais autors?

ATBILDĪBU UN KONTROLI!

Pag. lietvedis V. Kreicbergs, Latv. org-ju komitejas sēdē motivēdams atteikšanos no sava amata, par iemeslu minējis, ka sūtnis K. Zariņš, kas disponē par Latvijas valsts līdzekļiem, liedzot viņam nepieciešamos reprezentācijas līdzekļus, kurpretī viņa pēcnācējam būšot „vieglāka dzīve,” jo tam līdzekļi jau esot piešķirti.

Mūs nepārliecina šie motīvi, jo nepieciešamos reprezentācijas līdzekļus V. Kreicbergam būtu varējusi sagādāt arī latviešu sabiedrība Zviedrijā, ja viņam valsts līdzekļi tiktu liegti.

Bet teiktāis izraisa plašāku jautājumu: 14 gadus Londonas u. c. sūtniecības ir darbojušās bez jebkādas kontroles, arī nedodot nekādus pārskatus par Latvijas valsts līdzekļu izlietošanu. Trīmdas sabiedrībā tāpēc kļūst dažādas baumas par dažu „izredzētu” personu, preses organu u. c. pasākumu subsīdēšanu un atbalstīšanu ar valsts līdzekļiem, kad tāni pat laikā tāds atbalsts tiek legts Latvijas atbrīvošanas cīņā politiski nozīmīgiem institūtiem un akcijām.

Tāpēc mēs prasām atbildību un kontroli par Latvijas valsts līdzekļu izlietošanu. Trīmdā atrodas vairāki augstāki Valsts kontroles ierēdņi, tāpat senātori, no kuriem var sastādīt kolēģiju ar kontroles funkcijām, un tādu varētu izraudzīt Valsts prezidenta vietnieks.

No Latvijas evakuēti arī dažādi Latvijas valsts īpašumi ar lielām materiālām vērtībām. Kur tie nonākuši, kas tos apsaimnieko un kas par tiem atbild? Varbūt daudz kas piesavināšanās ceļā jau pārvērties „privātā īpašumā”? Arī šinīs lietās prasāma atbildība un kontrole. Jāzina arī, ko sūtni darījuši Latvijas valsts mantas aizsargāšanā un saglabāšanā.

Mēs prasām neatliekamai kontroli.

PROTESTS

Br. Kalniņš, kas „liktenīgajā” naktī no 20. uz 21. nov. bija vedis sarunas ar V. Kreicbergu, pēdējam iesniedzis š.g. 26. nov. datētu protesta rakstu, kurā st. c. teikts, ka J. Tepfers savā svētku runā pārkāpis solījumu, ka tāni netiks skārts lietveža jautājums, un ka, atsaucoties uz V. Kreicberga vārdiem, tiek izplatīta nepatiesa ziņa, it kā K. Dzīleja patvarīgi, bez norunas ar V. Kreicbergu, būtu uzstājies ar runu. Beidzot izteikts protests arī pret to, ka sarunas pie Everlanda pilnīgi sagrozītā un nepatiesā veidā patsniegtas dažos laikrakstos, kas nav varējies notikt bez V. Kreicberga un R. Legzdīņa ziņas.

Sagaidām, ka V. Kreicbergs publiski atsauks izplatītās nepatiesās ziņas, ko uzskatām par dziļu apvainojumu K. Dzīlejam.

KO SAKA A. EVERLANDS?

R. Legzdīņš „L.Z.” 23. n.rā, atstāstīdams sarunu ar A. Everlandu, citē šādus viņa izteicienus: „Sevišķu prieku Everlandam sagādāja iespēja runāt mūsu valsts svētkos un apziņa, ka varējies divas naidīgās puses samierināt. Viņš pēc svinībām nākošā dienā rakstīja kundzei vēstuli uz Oslo, teikdams, ka esot latviešus apvienojis.”

Bet ko Everlands bija apvienojis, to Kroders un Čakste tagad šķēļ, pauzdami nepatiesību.

SOCIĀLISTISKĀS JAUNATNES INTERNACIONĀLES (IUSY) SANĀKSMES KOPENHĀGENĀ

Visdažādāko tautu pārstāvji no visām pasaules daļām, kas runāja dažādās valodās, bet kuŗus vienoja cīņa par demokrātiskā sociālisma uzvaru, nesot cilvēcei brīvību, politisku un sociālu taisnību visās zemēs, neizslēdzot arī Latviju. Oktobra-novembra lietainās un miglainās dienās sociāldemokrātu pārvalditajā Dānijas galvaspilsētā pulcējās sociālistu jaunieši, gan no tālajām Āzijas zemēm — Indijas un Burmas, kas tikai pēdējos gados nometušas koloniālisma važas, gan no brīvajām Rietumeiropas zemēm, gan no Pad. Savienības apspiestām zemēm, to starpā no Latvijas sociāldemokrātiskās jaunatnes šo rindu autors.

Darbs sākās 27. okt. ar IUSY biroja sēdi, kur st.c. par locekļiem uzņēma dažas jaunas organizācijas un turpinājās ar izpildu komitejas sanākumi 28. oktobrī.

Kongress, kas pēc statūtiem sanāk reizi pa 3 gadiem, sākās 29. okt. un turpinājās 4 dienas. Kongresu atklājot, ar sveicēju pulkā bija redzami: Dānijas ārlietu ministrs un kādreizējais Jaunatnes Internacionāles prezidents Hansens, Kopenhāgenas lielveicākais Sērensens, Soc. internacionāles pārstāvis Bjērks, dāņu arodbiedrību, Soc. sieviešu un Apvienoto Nāciju pārstāvji. Pavisam kongresā piedalījās 132 delegāti, reprezentējot 39 soc. jaunatnes organizācijas.

Viens no galvenajiem kongresa darba kārtības punktiem bija vispārējās politiskās rezolūcijas izstrādāšana. Tā vienprātīgi pieņemta, satur šādu konstatējumu:

1. Bez brīvības nevar eksistēt sociālisms. Sociālisms sasniedzams tikai demokrātijā un demokrātijā savā pilnībā sasniedzama tikai ar sociālisma palīdzību.

2. Demokrācija ir valdība no tautas, ar tautu un nodrošina tautai: a) katra cilvēka privātdzīvi, aizsargātu no patvaļīgas valsts iejaukšanās; b) uzskatu, runas, izglītības, biedrošanās un reliģijas brīvību; c) tautas pārstāvību brīvās, vispārējās un aizklātās vēlēšanās; d) majoritātes valdību, respektējot minoritāti; e) visu pilsoņu vienlīdzību likuma priekšā; f) neatkarīgu tiesu.

3. Demokrātijā ir jābūt vairāk nekā vienai partijai un jāpastāv tiesībām uz opozīciju.

Tālāk rezolūcija konstatē, ka sociālisms nozīmē ekonomisku demokrātijā, nodrošina individam ekonomiskas un sociālas tiesības: tiesības uz darbu, medicīnisku aprūpi un sociālu drošību. Rezolūcija konstatē arī, ka demokrātiskais sociālisms vērsas pret komūnismu katrā tā formā.

Otra rezolūcija, kas mūsu lasītājus var interesēt visvairāk, veltīta jaunatnei Austrumeiropā; kongress „sūta sirsnīgus sveicienus jaunatnei zemēs, ko apspiež Padomju Krievija; aplicina solidaritāti

„PIEMĒRS” NACIONĀLAI JAUNATNEI

Kamēr latv. papildskolās un bērnu kolonijā audzinātāji pieliek visas pūles, lai mūsu jaunatnei iemācītu latviešu valodu un trīmdā saglabātu skaidru latvisku vārdu izrunu, ZLCP loc. un bij. sūtnis Somijā Jānis Tepfers jau tik tālu pārviedrojies, ka atteicies no sava latviskā vārda Jānis un pārkrīstījis par Johan'u, kā lasāms Stokholmas telefona katalogā!

Latv. bērnu māte.

sociālistiskai jaunatnei padomju okupētās zemēs, kas cīnās par nacionālu neatkarību, politisku brīvību un sociālu taisnību; sūta dziļākos simpatijas apliecinājumus jaunie sociālistiem komūnistu cietumos un koncentrācijas nometnēs un prasa visu brīvības un demokrātijas cīņtāju atbrīvošanu; uzskata, ka vienīgi ar nacionālās neatkarības un ar politiskās un ekonomiskās demokrātijas atjaunošanu visām apspiestām tautām iespējams nodrošināt mieru un patiesu drošību visā pasaulē; apsola visu apspiesto tautu jaunatnei, ka Soc. Jaunatnes Internacionāle nekādā nepārtrauktā apkarot visāda veida politisku un nacionālu apspiestību un saimniecisku izmantošanu, līdz demokrātiskā sociālisma galīgā uzvara nebūs nodibinājusies visā pasaulē.”

Kongress vēl apsprieda un pieņēma dažus IUSY statūtu grozījumus, tāpat ieņēma stāvokli sadarbības lietās iepretim nesociālistiskām jaunatnes organizācijām.

Uz nākamajiem 3 gadiem IUSY prezidijā ievēlēti: prez. Nats Pais (Indija), ģenerālsēkr. Kristiansons (Zviedrija), viceprez. Bolts (Holande), 2. sēkr. Bargils (Izraēla), studentu sēkr. Morhaus (Anglija). Biroja lócekļi: Hamiltons (Kanada), Hietanens (Somija), Lunds (Norvēģija), Jonas (Čehoslovākija), Gracs (Austrija), Vestfāls (Vācija), Nagasue (Japāna), Duants (Spānija), Nints (Birma) un Dusilels (Francija). Kontrolkomisijā: Lēfbergs (Zviedrija), Buchštalers (Vācija) un Karačiola (Itālija). Ģenerālsēkretariāta sēdeklis turpmāk atradīsies Vīnē.

Visus Latvijas delegāta izdevumus sarakā ar kongresu sedza Zviedrijas SD Jaunatnes savienība (SSU), par ko viņai sirsnīgs paldies. Latviešu pašu nac. fondi un tml. institūcijas gan vāc līdzekļus, lai atbalstītu cīņu par Latvijas atbrīvošanu, bet, kā lasītājiem zināms, g.k. apgādā arhīvus ar dažādas kvalitātes drukas darbiem un dažreiz izsniedz kādu pabalstu pilsoņiem, bet sociāldemokrātiem, kam vislielākās iespējas propagandā par Latvijas brīvību, katru atbalstu liedz.

L. Ešenvalds.

DR. J. DILLE VORKUTA

Starp daudzajiem 1941. gada 14. jūnijā aizvestajiem latviešu sociāldemokrātiem atradās arī Dr. Jēkabs Dille. Tagad iegūtas pārbaudītas ziņas, ka Dille deportācijā sodīts ar 20 gadiem spaidu darbus un nosūtīts uz Vorkutu, apgabala nometnē. Sods Dilleam motivēts vienīgi ar viņa agrāko darbību LSDSP-jā. Dr. J. Dille bija Latvijas atbrīvošanas kara dalībnieks un neatkarības laikā vispirms jātnieku pulkā, tad Rīgas kopējās slimnīcas galvenais ārsts. Viņš visu neatkarības laiku aktīvi darbojās LSDSP un bija Rīgas organizācijas 5. rajona komitejas loceklis, kā arī SSS galvenais ārsts. Vorkutā J. Dille pēdējos gadus atradies nometnē 0/20 Taišēdas rajonā un darbojies tur kā ārsts. Nometnē Dr. Dille baudījis vispārēju apcietināto cieņu. Šis un citas ziņas par padomju spaidu darbu nometnēs sodītiem latviešu sociāldemokrātiem atvedis kāds vācu SPD biedrs, kas nesen atbrīvots un atgriezies Rietumvācijā. Mūsu partijas priekšsēdis Vācijā satiksies ar viņu. Jaunas ziņas par latviešiem padomju spaidu darbu nometnēs sniegsim nāk. numurā.

ATMIŅAS PAR KURZEMES GRUPU

Kādā skaistā jūlija svētdienā 1901. g. Zemgalē, Jelgavas apriņķa Lielvirčavas Smedēnu lielajā ābeļu dārzā, pašā Jelgavas-Saulu šosejas malā notika zaļumsvētki. Vakara tumsai iestājoties, dārza nomalē, dejas mūzikai tālumā skanot, pēc iepriekšējas norunas salasiņās 25—30 cilvēki uz slepeno politisku apspriedi. Tur nodibināja **Latviešu sociāldemokrātu Kurzemes grupu**, kas 1901.—1904. g. spēlēja ievērojamu lomu latviešu strādnieku kustībā. Slepeno apspriedi vadīja bij. jaunstrāvnieks un Jelgavas ārsts **Dr. Pauls Kalniņš** (Ekters). Grupas komitejā ievēlēja Paulu un Klāru Kalniņus, vēlāko vēsturnieci Emīliju Kalniņu-Kurševicu, ierēdņus R. Endrupu (Grāfu) un K. Kurševicu (Liepu) un strādnieku J. Lencmani (Kenci). Trīs no šiem pieciem Kurzemes grupas dibinātājiem bija 17 gadus vēlāk arī Latvijas valsts dibinātāju vidū kā Latvijas Tautas Padomes locekļi.

Grupa drīz izvērta visai rosīgu darbību Jelgavas fabriku strādniekos un skolniekos. Lielu enerģiju darbā parādīja toreiz vēl jaunais Krāmēra metālfabrikas strādnieks **J. Lencmanis**. Jelgavā gadusimteni maļņā rūpniecība nebija plaši attīstīta, tomēr strādnieki fabrikās izrādīja dzīvu interesi par politikas jautājumiem. Referenti sapulcēs bija Komitejas locekļi. Bet pamazām izauga no skolnieku vidus vēl citi ļoti vērtīgi referenti.

Skolnieku studiju sapulcēs bieži mēdza referēt Pauls Kalniņš un K. Kurševics. Visaktīvākie skolnieku vidū bija J. Daņiņevskis, Markaus (vēlāk valsts kontroles ierēdnis), Pauls un Aleksandrs Neibergi, Robežgruntnieks, Rozenbergs u.c. Pulciņos piedalījās arī skolnieces. Dažas no viņām gāja arī uz strādniecu sapulcēm kā referentes, piem. Aivīne Janava-Grīna, Olga Resnēviča (tag. prof. Signorelli kdze Romā), Alīse Rūtenfelde u.c.

Arī Zemgales laukos Kurzemes grupai bija diezgan plaši sakari ar skolotājiem un pagastu darbvežiem. Sociāldemokrātu cīņa pret cara valdību un Baltijas muižniecības feodālām priekšrocībām pievērsa daudzus saimnieku simpatijas sociāldemokratiem. Tā saimnieku pārstāvji Kurzemes soc.-dem. grupā bija Brigaders—Duncijs Zājenieks, D. Birkmanis Penkulē, Augusts Ziemelis Svirlaukā, J. Vagners un Bušs Olainē, Veiss Volguntē u.c.

Pirmo iespiesto proklamāciju „**Miers vīrs zemes!**” Kurzemes grupa izdeva 1902. g. Ziemassvētkos. Šo latviešu strādnieku kustībā vēsturisko uzsaukumu sarakstīja Dr. P. Kalniņš un viņa māsa Emīlija Kalniņa-Kurševica, kas tagad smok padomju deportācijā tālās Karagandas stepēs Kazakstanā. Burtus sagādāja Stefenhagena spiestuves toreizējais burtlicis un grupas biedrs J. Birniņš, vēlākais Latvijas ģenerālkonsuls Londonā (1919.—1928.). Iespiešana notika manās tēva mājās Jelgavas apr. Jēkabnieku Vančos. Burtus turp 13 kilometrus nostiepām abi ar Lencmani. Nebija viegls darbs ar roku novīkt 4.000 eks., bet gara stāvoklis novīcējiem bija visai mozs. Mēs visi zinājām, ka iespējam pirmo proklamāciju Latvijā, kuŗas parādīšanās būs bumbas sprādziens toreizējā politiskā atmosfērā. Uzsaukumā bija vairākas prasības, bet galvenā bija — gāzt cara patvaldību un nodibināt demokrātisku republiku. Tā 1902. gadā bija pārdroša valoda! Kādu no nākošām proklamācijām, „Aust rīts,” izlaida uz 1903. gada Ziemassvētkiem. Baltijas or-

ganizācija to izplatīja Rīgā un Vidzemē. Vienu no vēlākiem uzsaukumiem 1903. g. novilkta mūsu dzīvoklī Jelgavā, Lielajā ielā 21.

Strādniekos valdīja spraigs revolūcionārs pretestības gars, kas izpaudās katrā politiskā notikumā. Par lielu politisku demonstrāciju izvērtās studenta Bulmaņa bēres. Bulmanis, „Zemgalijas” biedrs, atradās policijas uzraudzībā un tika vienādi ķircināts. Kādā dienā viņa līķi atrada pilsētas nomalē. Tas sacēla lielu uztraukumu Kurzemes grupas biedros un strādniekos. Kā protesta demonstrācija pret carismu un policijas brutālo varu mināmas vēl skolnieka Kreiera bēres. Komiteja vadīja arī protesta demonstrāciju A. Niedras lugas 1903. g. „Zeme” izrādē Jelgavā.

Lielu uztraukumu sacēla 1903. g. demonstrācija pie Jelgavas Annas baznīcas. Jauniešu un vispāri demonstrantu bijis saradies daudz. Policija tos ielenca, bet jaunieši centās radīt sajukumu un arestētos atsvabināt. Dažas skolnieces, aprūpojušās lāpāmām adatām, apstrādāja no muguras gala policistus, kad tie gatavojās ielenktos aizvest. Sevišķi nādzīgi rīkojās Milda un Lūcija Libertes.

Sociālistisko literāturu i vācu, i latviešu valodā lasīja aizgūtnēm. Tās nekad nebija diezgan. Dzīvojot izsūtīšanā pēc pirmās lielās prāvas 1899. — 1901. g. Lietuvas miestā Žagarē, 1/2 km no Latvijas, resp. Mežamuižas robežās, mums izdevās noorganizēt illegālu literatūras transportu no ārzemēm. No Heidekroga pie Palangas un no Tilzītes, kur sakarus ar kontrabandistiem nokārtoja no Londo-

KĀ ĶENĢĀ 1905. G. CINITĀJUS?

„Austrālijas Latvietis” (red. E. Dēliņš) iespiedis rupju ķengu rakstu pret Latvijas sociāldemokrātiju. Nav nozīmes polemizēt ar meļiem, gribam tikai vērst citu kontinentu latviešu demokrātiskās sabiedrības uzmanību uz Austrālijas laikraksta apgalvojumu, it kā 1905. gada revolūcija atnesusi „latviešu tautai daudz posta un ciešanu,” par ko esot vainojama Latvijas sociāldemokrātija kā 1905. g. brīvības cīņu vadītāja. Līdz šim katrs latvietis godināja 1905. gada revolūcionārus kā mūsu pirmos aktīvos brīvības cinitājus, kas lika pamatus Latvijas vēlākai neatkarībai. To atzīst visi mūsu vēsturnieki, ieskaitot arī A. Spekki un A. Švābi. Latvijas valsts arī oficiāli godināja 1905. g. revolūcionārus, ar agrāro reformu viņiem piešķirot zemi. 1905. g. brīvības cinitājus apkaŗoja vienīgi niedristi, veingērgisti u.c. meļsimtņieki, kas atbalstīja cara un vācu muižniecības patvaldību. „Tagad nu, dažus mēnešus pirms 1905. gada 50 gadu atceres, viņiem piebiedrojies kāds **Otomārs Kalniņš**, kā parakstījies „A. L.” ķengu rakstu autors. Vai aiz šī paraksta neslēpjas kāds Latvijas konsulārais pārstāvis, kas vēl nesen līdzīgā garā izpaudās „Londonas Avīzē”? Ja tas ir Latvijas amatpersonas raksts, tad jāpautā, vai tā autors ir cienīgs saņemt algu no Latvijas valsts līdzekļiem. Min. rakstā vēl tālāk apgalvots, ka 1905. g. cinitāji esot „līdzatbildīgi par ceļa sagatavošanu Ļenīnam”. Likts, ka Austrālijā būtu vairāk vietā apcerēt **A. Fridenberga nodevību**, kas tiesām gatavoja ceļu komunistiem, tanī pašā laikā baudīdams plkv. Kripēna un ģen. konsula O. Roziša uzticību un iepemdams atbildīgus amatus Austrālijas latviešu organizācijās.

nas emigrācijas atbraukušā Berta Vesmane (Trusis), transports gāja ar lietuvju vadoša biedra Ambrozaiša starpniecību caur Kretingu uz Zagari, kur to saņēma mūsu draugs un biedrs, grāfa Nariškina muižas pārvaldnieks Kārlis Jansons. Viņš kārtoja transportu tālāk, kad mēs, sākot ar 1901. g. jau dzīvojam Jelgavā.

Cik lielu atsaucību Kurzemes s.-d. grupas darbība bija pāris gados ieguvusi Jelgavas strādniekos, var secināt no 1903. g. maija svētkiem. Kilometrus 10 no Jelgavas, Virčavas mežu biežokni saradās 1. maija agrā rīta stundā apm. 300 Jelgavas biedru un strādnieku. Maija runas teica tikko no Vjatkas izsūtīšanas atgriezies jaunstrāvnieks Kr. Šulcs (Statists) un skolnieku pulc. pārstāvis Šmits. Sapulcē valdīja pacilāta sajūsma.

Bija nodibinājušās soc. dem. organizācijas arī Rīgā, Liepājā, Ventspilī un Talsos, kas 1902. g. bija radījušas kopīgu „Baltijas organizāciju.” Visas tās bija vienādas savā uzbūvē, taktikā un principiālos uzskatos. Tām vajadzēja apvienoties partijā. 1903. g. jūlijā arī notika pirmā apvienošanās sanāksme Jelgavā, Diķa ielā, skolnieku Zetes un Paula Neibergu dzīvoklī. Bez Baltijas organizācijas un Kurzemes grupas pārstāvjiem, bija ieradusies no Liepājas Melnais (pseudonims), no Talsiem Lindulis (rakstnieks) un no Ventspils A. Buševics. Vienprātīgi pieņēma J. Jansona-Brauna pēc vācu sociāldemokrātu Erfurtes programmas Latvijas apstākļiem pielaiktu programmas projektu. Atzīmējams, ka jau šī projekta 5. pantā teikts: „Mēs prasām, ka katra tauta, kas atrodas Krievijas valsts sastāvā, var pati izšķirt savu turpmāko likteni.”

Tomēr apvienošanās toreiz izjuka trimdas grupu nesaskaņu dēļ, kam sākumā bija galvenām kārtām personīgs raksturs un strīds zīmējās uz ipašuma tiesībām par Londonas spiestuvi. Kad dažus mēnešus vēlāk mums ar Paulu Kalniņu un K. Kurševicu vajadzēja emigrēt, Cīrihē pārliecinājāmies, ka nesašķaņām ar ārzemniekiem tomēr bija pamatā arī principiālas domstarpības. E. Rolavs jau 1896. g. Maskavā bija stājies sakaros ar krievu soc.-revolucionāriem. Arī manam draugam M. Valteram bija citādi uzskati pol. taktikas un agrārjautājumā. Jau 1903. g. beigās skubinājām Kurzemes grupas komiteju nekavējoties apvienoties ar citām soc.-dem. organizācijām vienotā partijā. 1904. g. aprīlī saņēmām šifrētu ziņojumu par pirmo vienotības apspriedi.

Cīrihē nodibinājām Kurz. grupas **Cīriches sekciju** ar sekojošiem biedriem: K. Kurševics, Pauls un Kl. Kalniņi, J. Briedis, Rūdis Veilands, inž. Ozoliņš, brāļi Pavlovski, Jūl. Vecozols, Klāra Hībšmane, Lonija Treigute, J. Pelude. No viņiem inž. Ozoliņš vēl tagad dzīvo Cīrihē. Sekcijas mērķis bija kopot ārzemju biedrus un iztirzāt pol. jautājumus, izdot sociāldemokrātisku literatūru un nokārtot literatūras transportu uz Latviju. Cīriches sekcijas sapulces notika Šveices sociāldemokrātu mājā. Tā pastāvēja arī vēlākos gados, līdz pat 1919. g., kad pēdējie emigranti atgriezās brīvajā Latvijā. Cīriches sekcija 1903. — 1904. g. izdeva 3 brošūras: „Strādnieku liktenis Krievijā,” „Militārisms” un „Kaŗš” (pēdējo izlaidām krievu-japāņu kara sākumā). Tā pirms 50 gadiem pirmajā trimdā veicām politisku darbu Latvijas brīvības labā.

Klāra Kalniņa

DESMIT GADI ZVIEDRIJĀ

Sinis nedēļas paiet 10 gadi, kopš latviešu bēgļu laivas no Kurzemes ieradās Zviedrijā. Apm. 3.500 no 5.000 bēgļiem, kas devās pāri Baltijas jūrai, tika pārvesti uz Gotlandi ar Latvijas Centrālās Padomes laivām un vedējiem. Daudzi latviešu inteliģenti, kas vēlāk apkaņoja LCP un vēl šodien neatzīst pol. partijas, pirmo 10 gadiem tika glābti, pateicoties LCP darbiniekiem un to sakariem ar zviedru aizsardzības štābu. To tagad daudzi negrib atcerēties, tāpat kā negrib pat sanākt kopā, lai atzīmētu liktenīgā brauciena desmito gada dienu. Lai gan visādu traucējošu apstākļu dēļ LCP 1944. g. varēja izvest no Kurzemes tikai nelielu daļu Latvijas politisko darbinieku, tomēr viņiem izdevās Zviedrijā veikt svarīgu politisku propagandas darbu. Šeit 8 gadus darbojās LCP, un šeit noorganizējās vairāku demokrātisko partiju vadības. Zviedrijā izauga arī LSDSP trimdas organizācija, un Stokholmā visus aizrītējušos gados ir darbojusies mūsu partijas vadība. No Zviedrijas ir veidoti mūsu svarīgie starptautiskie sakari. No šejienes „Partijas Biļetens” un vēlāk „Brīvība” gājuši tautā, paūzot trimdiniekiem Latvijas sociāldemokratijas uzskatus. Zviedrijā 10 gados izcīnīti daudzi politiski strīdi. Viņu nozīme bija liela, jo tie pamazām ienesa skaidrību politiskos jautājumos un stiprināja demokrātiskos uzskatus arī citu zemju trimdā. Latv. demokrātisko aprindu nopelns Zviedrijā ir, ka Latvijas demokrātisko satversmi tagad atzīst latviešu trimdinieku vairums visā pasaulē. Tāpat šo aprindu nopelns ir, ka Latviešu Palīdzības Komitejas veidā izdevās radīt nozīmīgu aprūpes un kultūras organizāciju, ko atzīst un atbalsta Zviedrijas valsts iestādes. Latviešu ģimnazija un latviešu bērnu kolonija ir LPK svarīgākie veikumi, kādus nespēj uzrādīt neviena no labā spārna organizācijām. Jācer, ka trimdai ielīgstot un daudziem pieņemt Zviedrijas pavalstniecību, vismaz Zviedrijas demokrātiskie latvieši arī turpmāk paliks uzticīgi latviešu nacionāliem pasākumiem un cīņai par Latvijas atbrīvošanu.

K.

„ZEMNIEKS” AR DŪRI KABATA

Nupat iznācis Latv. Zem. Sav. Zviedrijas rajona padomes biļetens „Zemnieks” 2. (nov.) nrs (red. mag. oec. O. Briedis), kurā pats redaktors varenī nēmiens slavēt Ulmani, tāpat Klīvi un Alfr. Bērziņu kā tā pēctečus, nekautrēdamies paust arī melu ziņas par soc.-dem.: pirms 15. maija apvērsuma tie esot „darbojušies nelegāli” ar „vairāk simtu šauteņu, revolveru etc. ieroču sagādi.” O. Briedim gan vajadzētu zināt, ka pat Ulmaņa inscenētajā kara tiesā šī lieta ieguva pavisam citādu apgaismojumu.

Zem. sav. ideoloģija „īsā kursa” veidā pānsniegta J. Māliša rakstā „Forma vai ideoloģija”, kas ir ieteikums noraidīt sadarbību ar sociāldemokratiem. 1917. g. dibinātā L. pag. nac. padome esot bijusi „ideoloģiski vienota,” t.i., bez sociāldemokratiem, bet vienotās ideoloģijas principu esot lauzis Demokrātiskais bloks, kas nodibinājās Tautas padomi ar soc.-dem. piedalīšanos. Maziņo ulmaniet, „lielākais latv. valstsvīrs” K. Ulmanis kā DB un TP līdzdibinātājs tad bijis „vienotās ideoloģijas” nodevējis, jo tieši viņš toreiz prasīja soc.-dem. līdzdalību neatkarīgās Latvijas valsts dibināšanā. Tātad M. noliedz 1917. un 1918. g. Ulmani, bet atzīst viņiņi 1934. g. 15. maija Ulmani!

Emigrācijā soc.-dem. radot „pretestību nac. partijās, organizācijās un visā trimdas sabiedrībā” un „apvienošanās no sienas līdz sienai”

PARTIJAS DZIVE

Sociālistiskās internacionāles padomes sēde notiks 17. un 18. decembrī Amsterdamā. 16. decembrī turpat sanāks uz sēdi Austrumeiropas sociālistu ūnijas valde. Abās sēdēs piedalīsies Br. Kalniņš.

LSDSP Vācijas kopas biedru sanāksme notiks 5. decembrī Minchenē. Sanāksmē ieradīsies arī AK priekšsēdis Br. Kalniņš.

BR. KALNIŅŠ 18. NOVEMBRI RUNĀJA ZVIEDRU ARMIJĀ

Sekojojot karaliskās gvardes grenadieru 3. pulka komandiera aicinājumam, LSDSP pr-dis Br. Kalniņš Latvijas valsts svētkos ieradās Erebrū pilsētā ar priekšlasījumu visiem pulka karavīriem par apstākļiem padomju Latvijā un Krievijā. Uz priekšlasījumu savu komandieru vadībā ieradās pa rotām viss pulks, apm. 700 karavīri, instruktori un virsnieki. Pulka komandiera vietnieks apsveica Br. Kalniņu, kas pēc tam stundu garā runā propagandēja mūsu valsts lietu. Pulka orķestris noslēdza iespaidīgo aktu ar vairākiem piemērotiem priekšnesumiem.

LSDSP ĀRĒJĀ PROPAGANDA

Dr. K. Dzelzītis nolājis lekciju ciklu par komūnismu un Padomju Savienību Velingtonas un Dunedinas universitātēs Jaunzēlandē. Viņš ievietojs arī plašāku rakstu par Latviju un Baltijas valstīm strādnieku partijas laikrakstā „Standard.”

Br. Kalniņš novembrī noturējis 10 priekšlasījumus zviedru tautas izglītības savienības sarīkojumos Estergetlandē un Jestrillandē, to skaitā arī Mjelbi, Finspongā, Norčepingā un Stūrvikā. 4. novembrī viņš vadīja arī diskusiju par padomju propagandu Stokholmas augstskolā. Ieskaitot šos pēdējos priekšlasījumus, Br. Kalniņš Zviedrijā un ārēmēs noturējis kopskaitā 320 priekšlasījumus.

esot „tukša gaisa kuļšana.” Patiesībā, kā zināms, trimdas sabiedr. un pol. koporganizācijās ar soc.-dem. lojāl. sadarbojas visas citas nac. partijas, izņemot tikai zem. sav. un dažas ekstrēmistu grupas, kuřām tāda pat „ideoloģija” kā Mālitim. Ari turpmāk (t.i., atjaunojot Latvijā) sociāldemokrati nebūšot vajadzīgi: „To mums ļoti uzskatāmi pierāda prezidenta Ulmaņa laiks.” Tātad M. ideoloģijas „zemnieki” gribētu atkal sociāldemokratu sabāzt cietumos un koncentrācijas nometnēs, tāpat kā „prezidenta Ulmaņa laikā”?

Trimdā it kā esot vajadzīgs kāds „politiskais centrs,” kas „jāveido uz nac. ideoloģijas bāzes” — ne no pol. partijām, bet „vienīgā reālā spēka — trimdas sabiedrības.” Un „ja soc.-dem. šo ideoloģisko bāzi akceptē, viņiem ir iespēja piedalīties kopējā darbā. Ja soc.-dem. to neakceptē, pol. centrs jārada bez soc.-dem., jeb šāda centra vispār nebūs.” Tad lūk, kāda „ideoloģija”! Diemžēl, šis „ideologs” izrādās nozēlojams plagiators, jo tādu „centru” un uz tādas „ideoloģiskas bāzes” jau dibināja A. Valdmānis, bet viņa „Nac. centrs” jau ir miris! Tikai V. gars, „vadoņim” pašam sēdot aiz restēm, sācis spokoties dažā „zemnieka” galviņā. Vai Māliša raksts neapstiprina runas, ka valdmaniešu „nac. centra” liķim A. Kroders u. Ko pūloties iepūst dzīvu dvašu Zviedrijā?

Mēs tomēr gribētu zināt, vai prātīgāku „zemnieku” nav, kas LZS „vadoņus varētu apmācīt viselementārākos politiskās ābeles jautājumos, pirms tiem ļauj uzstāties „ideologu” lomā.

BALTIJAS DIKTĀTŪRAS ZVIEDRU SKOLU GRĀMATĀS

Zviedru ģimnaziju jaunākā vēstures grāmatā — Bäcklen, Holmberg, Lewlin, Valentin „Allmän historia för gymnasiet” (368—369 lpp.) atrodam nodaļu „nacionālās diktatūras, kas trīsdesmitos gados nodibinājās Austrumeiropā un Spānijā. Starp citu skolas grāmatā teikts: „Ari Polijā un Baltijas valstīs tika radīti režīmi, kas bija vairāk vai mazāk veikli maskētas diktatūras.” Tā nu vismaz latviešu bērni zviedru skolās dabūs skaidrību par Ulmaņa režīma isto raksturu.

PRIECĪGUS ZIEMASSVĒTKUS

un sekmēm bagātu JAUNO GADU

novēlam visiem mūsu biedriem un labvēļiem, visos pasaules kontinentos!

LSDSP Ārzemju Komiteja

LASAIT UN IZPLATAIT BRĪVĪBU!

Lūdzam abonētus nokārtot abonem. maksu nākošam gadam.

Visiem „Brīvības” abonentiem un lasītājiem izsakām sirsnīgu pateicību par morālo un materiālo atbalstu.

Redakcija.

LSDSP ĀRZEMJU KOMITEJAS UN BRĪVĪBAS PĀRSTĀVJI

Zviedrijā: Zviedrijas latv. s.-d. klubs, sekr. T. Brūns, Mosstorpsvāgen 13, Lidingö.

Vācijā: kopas sekr. H. Skrastīņa, Augsburg, Kriegshaber, Vogesenstr. 53, W. 4.

Anglijā: O. Čaks, 29 Airedale Rd., Keighley, Yorks.

Austrijā: Doc. N. Valters, Lans 90, bei Innsbruck.

Francijā: Z. Ligers, 67, rue Saint-Loup, Bayeux, Calvados.

Beļģijā: R. Vithofs, 32, rue des Esperoniers, Bruxelles.

Dānijā: A. Kārklīņš, Marcus Allé 18, Kolding.

Šveicē: J. Kļava, Neufeldstr. 36, Bern. ASV un Meksikā: R. Pakalns, Box 165, Tijuana, B.C., Mexico.

Kanādā: A. Brūklis, Chippawa, Ont. K. Straziņš, 50 Guilbault, Montreal.

Austrālijā: J. Rudzītis, 21 De-Chene P-oe, N. Coburg, Vict. Australia.

Jaunzēlandē: Dr. K. Dzelzītis, 159 Morray Place, Dunedin, C.1.; New-Zealand.

Pie visiem pārst. var pasūtīnāt „Brīvību” u.c. partijas izdevumus, saņemot paskaidrojumus, kā arī pieteikties par biedriem LSDSP.

Pieprasait paraugeksemplārus!

Brīvības abon. (10 numuri gadā) maksā: Zviedrijā gadā 7 kr., pusg. 4 kr.; Vācijā g. 5 DM, pusg. 3 DM; Anglijā g. 10 šil., pusg. 6 šil.; ASV g. 2 dol. (piesūtīt pa gaisa pastu 3 dol.), pusg. 1,25 dol. (ar gaisa pastu 2 dol.); Pārējās zemēs attiec. valūtā, tās vērtību pielīdzinot maksai dollaros.

Zviedrijā nauda iemaksājama: Lettlands SAP Utlandskommittēn, postgiro 458335, Box 701, Sthlm C. No citām zemēm naudas sūtījumi adresējami:

V. Bumbēram, Arbetarrörelsens Arkiv. Upplandsgatan 4, Stockholm C.

LATVIEŠI TRIMDĀ! Atbalstait Latvijas sociāldemokrātu cīņu pret komūnismu!

Ansvarīg utgīvare: Dr. Emīls Ogrīņš.

Redakcija: Brūno Kalniņš un Kārlis Dzīlleja.

Vāstmanlands Folkblad Tryckeri, V:Ås.